

Migrasjon og malaria – med norske emigranter til Texas

Gunnar Nerheim

I hjertet av Texas – Den ukjente historien om Cleng Peerson og norske immigranter i Texas

Bergen: Fagbokforlaget, 2020

584 s. Pris: NOK 499,-

ISBN 978-82-450-3415-8

Michael 2021; 18: 109–10.

Professor emeritus i Stavanger og historiker Gunnar Nerheim, tidligere direktør for Norsk Teknisk Museum og Nasjonalt medisinsk museum, har siden 2011 arbeidet intenst med tidlige norske emigranter til Texas, og her er hans bok om dem.

Leseren følger kjeder av migranter fra bygder i Rogaland, på Agder og fra Hedmark. Inspirert av Cleng Peersons (1783–1865) agitasjon, av avisredaktøren Johan Reinert Reiersens (1810–1864) flittige penn og av Amerikabrev fra dem som hadde dratt av sted i forveien, solgte de det de eide og fulgte drømmen. Det blir ofte sagt at de første emigrantene flyktet fra religiøs ufrihet, men også blant dem var det folk som stakk av fra gjeld og gravide kvinner.

Nerheim skriver blant annet detaljert om helse og sosial situasjon. Malaria var en sann plage for de nyankomne. Kolerapandemien ved slutten av 1840-årene kom også til USA. Vi hører hvordan nordmennenes manglende hygieniske atferd gjorde dem til et lett bytte. Slangene i Texas var nytt for norske settlere, likeledes fordrevne indianere som hevnet seg gruffullt på nybyggerne.



Nerheims grep er å bruke kjedemigrasjon som ordningsprinsipp. Han har studert grupper, oftest familier og venner, som rekrutterte nye utvandrere fra et bestemt sted i Norge for at de skulle dra til et og samme sted i Amerika. Miljøer ble simpelthen transplantert, som da hele 38 personer fra bygda Hjelmeland ankom USA samtidig i 1836.

Den første emigrasjonsbølgen som startet med sluppen *Restauration* i 1825, var en rural migrasjon der man forlot norsk jordbruk for å drive jordbruk i den nye verden. Dette var seilskutenes og de duvende prærievognenes emigrasjon. Den andre og langt større emigrasjonsbølgen kom etter den amerikanske borgerkrigen 1861-1865 og var mer urban, langt mer variert og egentlig en annen historie. Det er altså den første bølgen Nerheim tar for seg, og her spesifikt de gruppene som dro til det fjerne og eksotiske Texas for å finne jord, enten direkte hjemmefra, eller etter å ha hatt en midlertidig tilværelse i Midt-Vesten.

De som endte i Texas, befant seg etter hvert i en ubehagelig politisk klemme. Store deler av Texas utviklet seg til å bli et sterkt konservativt sørstatssamfunn, blant annet med slaveri som en integrert del av økonomien. Da borgerkrigen mellom sør og nord brøt ut i 1861, var også nordmennene forventet å forsvare det bestående ved å slåss i sørstatshæren mot styrkene fra nord. Dette ble ugreit for dem, ikke minst da krigen var over og sør hadde tapt i 1865.

Fikk utvandrerne det bedre? Tja. De fleste holdt sammen og de holdt seg for seg selv. De kom fra et norsk samfunn og dannet et annet norsk samfunn. Kulturen og språket ble vedlikeholdt gjennom generasjoner, riktignok i noe varierende grad fra sted til sted. Målet om å få seg sin egen gård ble oppnådd av noen, men dette ble vanskeligere utover i århundret. Etter hvert ble suksesskriteriet at man fikk råd til å gi sine barn en skikkelig utdanning, slik at de kunne arbeide seg videre opp og fram.

Nerheims bok er interessant sosialhistorie fra en forgangen tid. Den er også interessant fordi det er så mange likhetspunkter med mønsteret i den innvandringen vi har hatt til Norge i moderne tid, især siden 1970.

Øivind Larsen

oivind.larsen@medisin.uio.no

professor emeritus

Institutt for helse og samfunn, Universitetet i Oslo